Adviesdocument

RAAP Adviesdocument 1784

archeologisch advies plangebied Gebiedsontwikkeling Buitenveld te Den Helder, gemeente Den helder

Type onderzoek	:	Archeologisch advies
Toponiem plangebied	:	Gebiedsontwikkeling Buitenveld
Plaats	:	Den Helder
Gemeente	:	Den helder
Provincie	:	Noord-Holland
Opdrachtgever		Rijksvastgoedbedrijf
RAAP-projectcode	:	DHGB4

Auteur(s)	:	drs. R.W. de Groot

Versie	:	11 september 2026

Aanleiding

Binnen het plangebied Buitenveld vindt gebiedsontwikkeling plaats. Daarbij is onder andere de sloop van bestaande gebouwen, bouw van woningen en andere bodemingrepen voorzien. Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Den Helder ligt het noorden van het plangebied in een zone 'militair erfgoed'. Het beleid voor deze zone schrijft voor dat er bij bodemingrepen groter dan 50 m^2 en dieper dan 35 cm -mv een archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd. Het zuiden van het plangebied ligt in een zone waarbinnen bij ingrepen groter dan 500 m^2 en dieper dan 3 m -mv een archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd. Deze voorschriften zijn verankerd in het bestemmingsplan Haven Den Helder 2007 en Willemsoord Defensie 2012, waarbij voor het gehele gebied het stengere regime van groter dan 50 m^2 en dieper dan 35 cm -mv wordt gehanteerd.[1]

De omvang van de bodemingrepen overschrijdt de vrijstellingsgrens. Een archeologische onderbouwing met betrekking tot de eventuele aanwezigheid van archeologische waarden is daarom verplicht conform het vigerend bestemmingsplan. Deze onderbouwing heeft inmiddels plaatsgevonden via een archeologisch bureauonderzoek (Kroes, 2026).

In het kader van het aanvragen van de benodigde vergunningen is vanuit de bevoegde overheid echter aangegeven dat noodzaak is voor een aanvulling van dit bureauonderzoek:

> *De rapporten van RAAP en het CHO rapport geven samen inhoudelijk genoeg informatie over de historische kademuren. Wat nu echter wel ontbreekt is een analyse waarbij de geplande ingrepen worden afgezet tegen de verwachte archeologische waarden. Er moet antwoord komen op de volgende vragen:*
>
> - *Op welke plaatsen worden archeologische resten aangetast door het verwijderen van de kademuren en het plaatsen van de groutankers (en wellicht andere werkzaamheden)?*
>
> *Daarbij zal ook een gedetailleerd advies (op kaart) moeten worden gegeven voor een geschikt en praktisch uitvoerbaar vervolgonderzoek. Het archeologisch bedrijf kan zich inhoudelijk grotendeels baseren op de bestaande twee rapporten. Het bureauonderzoek hoeft niet helemaal opnieuw te worden uitgevoerd, maar vooral te worden aangevuld op dit specifieke onderdeel.*[2]

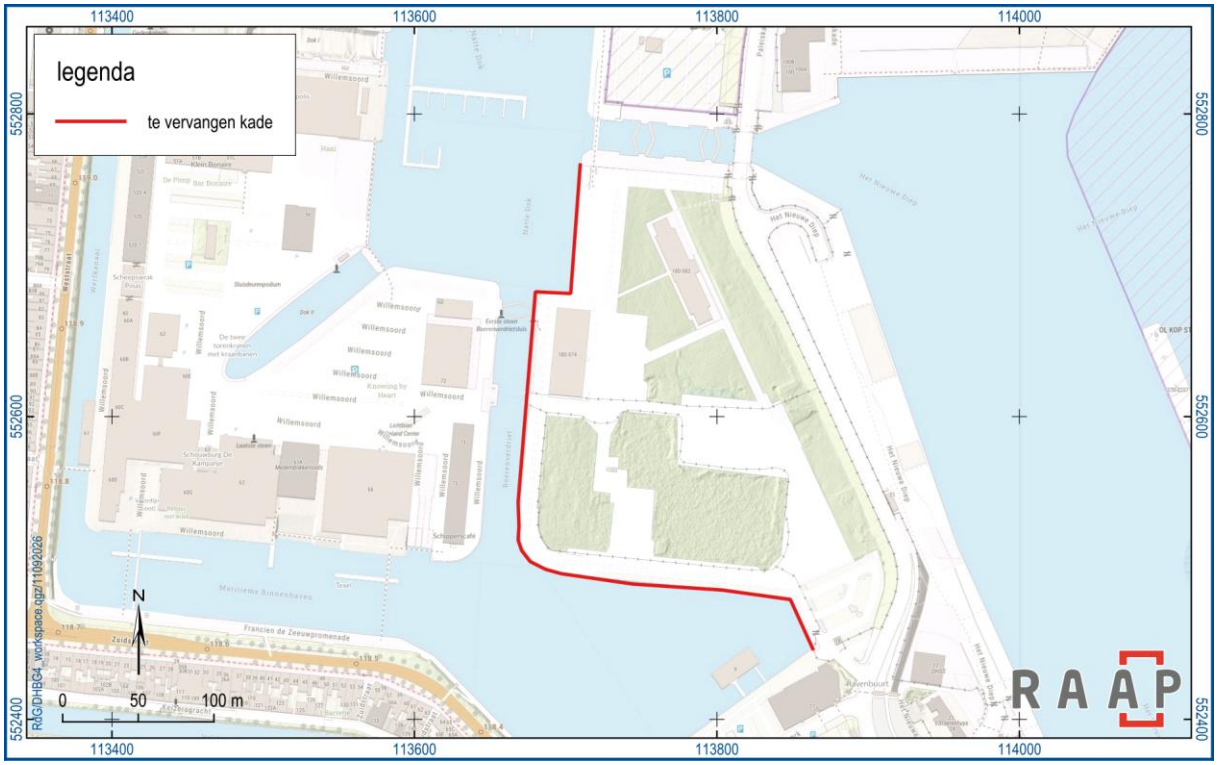
Deze aanvulling is opgenomen in het voorliggende adviesdocument.

Geplande ingrepen

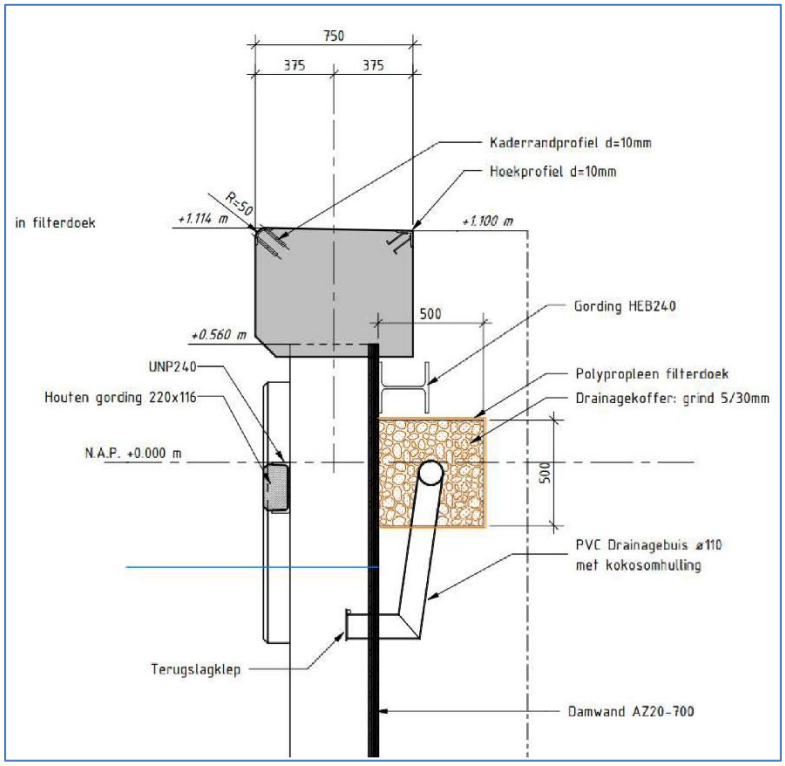
De huidige kademuur langs de west- en zuidzijde van het terrein zal vervangen worden en er zal een nieuwe kademuur geplaatst worden. In totaal gaat het om een kademuur van circa 520 meter (figuur 1). Op basis van de door de opdrachtgever aangeleverde gegevens zal de vernieuwde kademuur bestaan uit een stalen damwand verankerd doormiddel van groutinjectieankers. De groutinjectieankers worden doormiddel van een ankerschoen en stalen plaat bevestigd aan de bovenzijde van de damwand. Om de ankerkracht te spreiden, de voorspankracht in de bouwfase op te kunnen nemen en de damwand in een rechte lijn te kunnen aanbrengen wordt er een gording achter de damwand aangebracht. Achter de

[1] Haven Den Helder 2007: https://ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.04000000BPHAVEN2007-/v_NL.IMRO.04000000BPHAVEN2007-.pdf
Willemsoord Defensie 2012: https://omgevingswet.overheid.nl/regels-op-de-kaart/documenten/NL-IMRO-0400-221BPWODEF2012-VST1-2/regels?locatie-stelsel=RD&locatie-x=113769&locatie-y=552624&bestuurslaag=gemeente&context=Document-gefilterd-op-plekinfo&session=26c887cf-0924-4075-bf7d-192d27ea6f6f
[2] Brief gemeente Den Helder met kenmerk D2026-08-000757, behorend bij zaaknummer Z2026-07-0097

kademuur wordt een nieuw drainagesysteem aangebracht (figuur 2). De nieuwe kademuur komt voor de oude te staan. De ruime tussen beide wordt opgevuld met grond.

Figuur 1. Overzicht van de te vervangen kademuur.

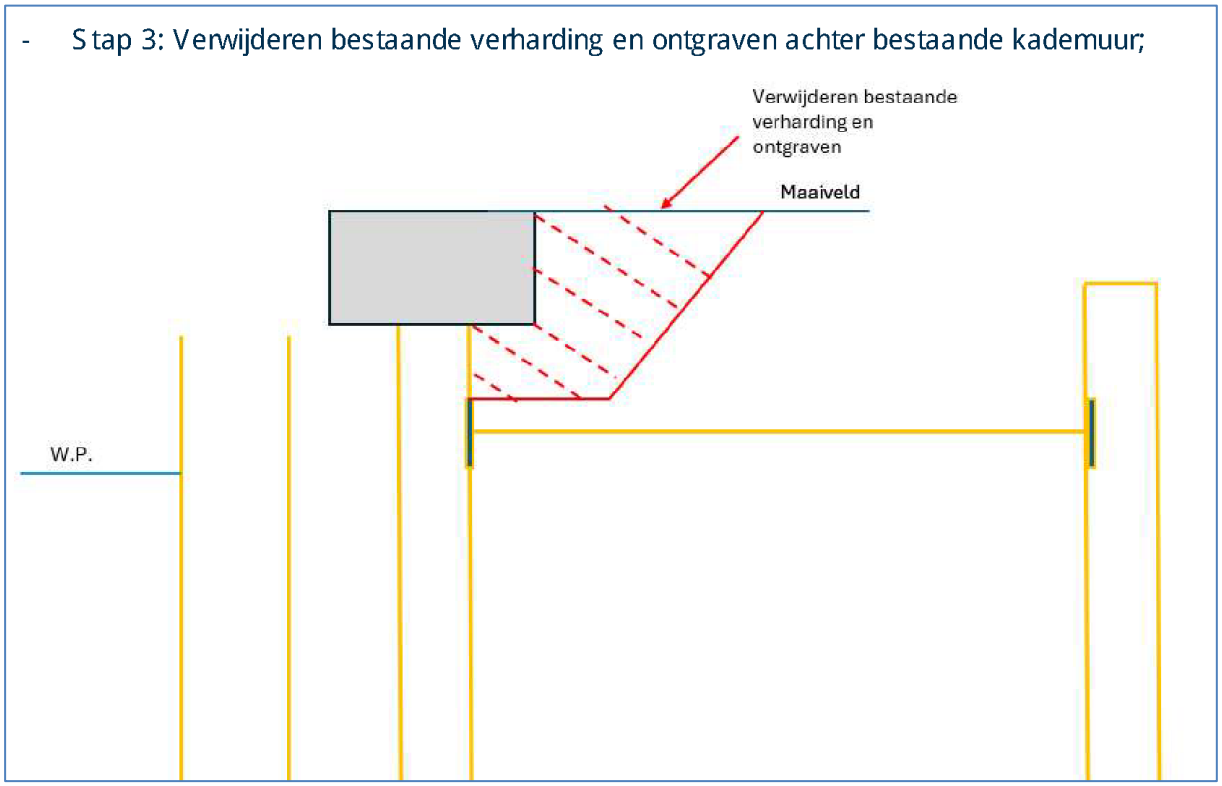

Figuur 2. Schematische doorsnede van de geplande kademuur.

De werkzaamheden vinden plaats in verschillende stappen:

1. Opschonen en baggeren
2. Aanbrengen nieuwe damwandconstructie op circa 0,50m voor de bestaande damwandconstructie, inclusief de aansluitingen op de bestaande constructies
3. Verwijderen bestaande verharding en ontgraven achter bestaande kademuur (figuur 3). Deze ontgraving reikt op het diepste deel tot maximaal 1,4 m -Mv;
4. Ruimte opvullen tussen oude en nieuwe damwand.

De volgende stappen gaan niet gepaard met bodemingrepen en zijn daarom voor dit adviesdocument niet van toepassing.

Figuur 3. Schematische doorsnede van de ontgraving bij stap 3. Deze vindt plaats achter de huidige damwand. De twee lijnen links daarvan betreffen de nieuwe damwand. De twee lijnen rechts daarvan de achterzijde van de huidige kade.

Archeologische verwachting

Op basis van het bureauonderzoek geld de volgende (algemene) archeologische verwachting (Kroes, 2026):

- Vanaf 5,5 m diepte geldt een niet goed nader te specificeren verwachting voor de aanwezigheid van resten van tijdelijke kampementen van jager-verzamelaars uit de steentijd.
- Voor de perioden daarna geldt een lage verwachting tot en met de 18e eeuw.

- Begin 19e eeuw is het gebied bedijkt en bebouwd. Resten van bebouwing vanaf die periode kunnen nog aanwezig zijn in het plangebied, al is de verwachting dat ze dankzij latere bouwactiviteiten verstoord kunnen zijn.
- In de westelijke punt van het plangebied heeft tijdens de Tweede Wereldoorlog een Duitse stelling gestaan, vermoedelijk gaat het om een *Air Raid Protection Shelter*.

In hun cultuurhistorische en bouwhistorische studie specifiek naar de kademuren melden Hogen & Blommers (2026) het volgende over de historie en waarde van de kademuren:

- De kades en kademuren rondom het Buitenveld zijn sinds de aanleg van de grondwerken van Willemsoord en het Buitenveld rond 1812 verschillende malen vervangen, zoals blijkt uit faseringstekeningen. De uitvoering van de kades en kademuren was hierbij altijd afhankelijk van de positie en het gebruik, maar tegelijkertijd altijd pragmatische en functioneel. Aanvankelijk waren aan de langzijde de kades voorzien van houten beschoeiingen, in eerste instantie ingevuld met rijshout en later met houten beschot. Dergelijke kades waren relatief goedkoop. Daar waar het gebruik echter meer eisen stelde aan de sterkte van de kademuren, zoals rond de mastbok en bij de schutsluis, werden de kademuren uitgevoerd in basaltsteen met een hardstenen deksloof. Gaandeweg, met de komst van zwaardere schepen en daarmee ook andere werkzaamheden langs de kades, werden alle kades vanaf het eind van de negentiende eeuw vervangen door stenen kademuren van basalt.
- In de huidige situatie zijn alle kademuren in verschillende fasen vanaf de Tweede Wereldoorlog vernieuwd. Deze worden alle indifferent gewaardeerd. Er is sprake van een verwachtingswaarde voor de kademuren aan de zuidzijde en westzijde van het Buitenveld, waar zich mogelijk nog oudere kademuren bevinden achter de huidige stalen damwanden. De kans dat dit kademuren zijn die nog uit de negentiende eeuw stammen is echter klein.
- Kademuren zijn over het algemeen vrij onopvallende constructies die enigszins tussen wal en schip vallen van de geotechniek, waterbouw en bouwkunde, en daarmee ook wanneer het gaat om architectuur- en bouwhistorisch onderzoek. Er is tot op heden nauwelijks overkoepeld onderzoek gedaan naar de historische ontwikkeling van kades en kademuren in algemene zin.

Advies

Uit het cultuurhistorische onderzoek blijkt dat er nog een kleine kans bestaat dat achter de huidige kademuur oudere voorlopers aanwezig zijn. Aangezien op die locatie ook wordt ontgraven, is er een kans dat bij deze graafwerkzaamheden een oudere voorloper van de kademuur bedreigd wordt. Daarom wordt voorgesteld om voor elk deel van de kade een proefpuit te graven voorafgaande aan de werkzaamheden. Daarmee kan worden vastgesteld of sprake is van een oudere voorloper en uit welke periode deze dateert. Ook kan de voorloper worden beschreven en gedocumenteerd. Naar verachting volstaat deze documentatie al om de archeologische gegevens uit de oudere kademuur ex situ te kunnen behouden (zie bijvoorbeeld Brinkman, 2023 voor en vergelijkbare aanpak van de kademuren van de oude haven van Zierikzee of de werkwijze zoals die momenteel wordt gehanteerd bij de dijkversterking van het eiland Marken: De Groot, 2024).

Bij het plaatsen van de nieuwe damwanden worde geen archeologische resten geraakt. Deze worden namelijk voor de huidige damwand geplaats. Bovendien worden deze ingetrild of ingeduwd en kan daarbij geen onderzoek plaatsvinden. Een eventueel onderzoek zou bovendien meer verstoring toebrengen aan de eventuele resten dan de werkzaamheden zelf. Deze werkzaamheden kunnen dus zonder nader onderzoek uitgevoerd worden.

De trekstangen kunnen eventuele oudere voorlopers van de kademuur wel verstoren. Deze worden echter door middel van een groutinjectie aangebracht. Ook daarbij kan geen onderzoek plaatsvinden. Ook voor deze werkzaamheden wordt daarom geen nader onderzoek voorgesteld.

Literatuur

Brinkman, A.M., 2023. Plangebied Havenplein/Oude Haven te Zierikzee, gemeente Schouwen-Duiveland; een archeologische opgraving, variant archeologische begeleiding. RAAP-rapport 6355. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Groot, R.W. de, 2024. Plangebied Dijkversterking Marken (gemeente Waterland): archeologisch advies n.a.v. wijziging civiele werkwijze. RAAP Adviesdocument 1467. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Hogen, N. & H. Blommers, 2026. Buitenveld, Den Helder. Cultuurhistorisch onderzoek naar de kades en kademuren (juni 2026). MOOI Noord-Holland adviseurs omgevingskwaliteit, Alkmaar

Kroes, R.A.C., 2026. Plangebied Gebiedsontwikkeling Buitenveld te Den Helder, gemeente Den Helder. Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. RAAP-rapport 7519. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Overzicht van figuren en bijlagen

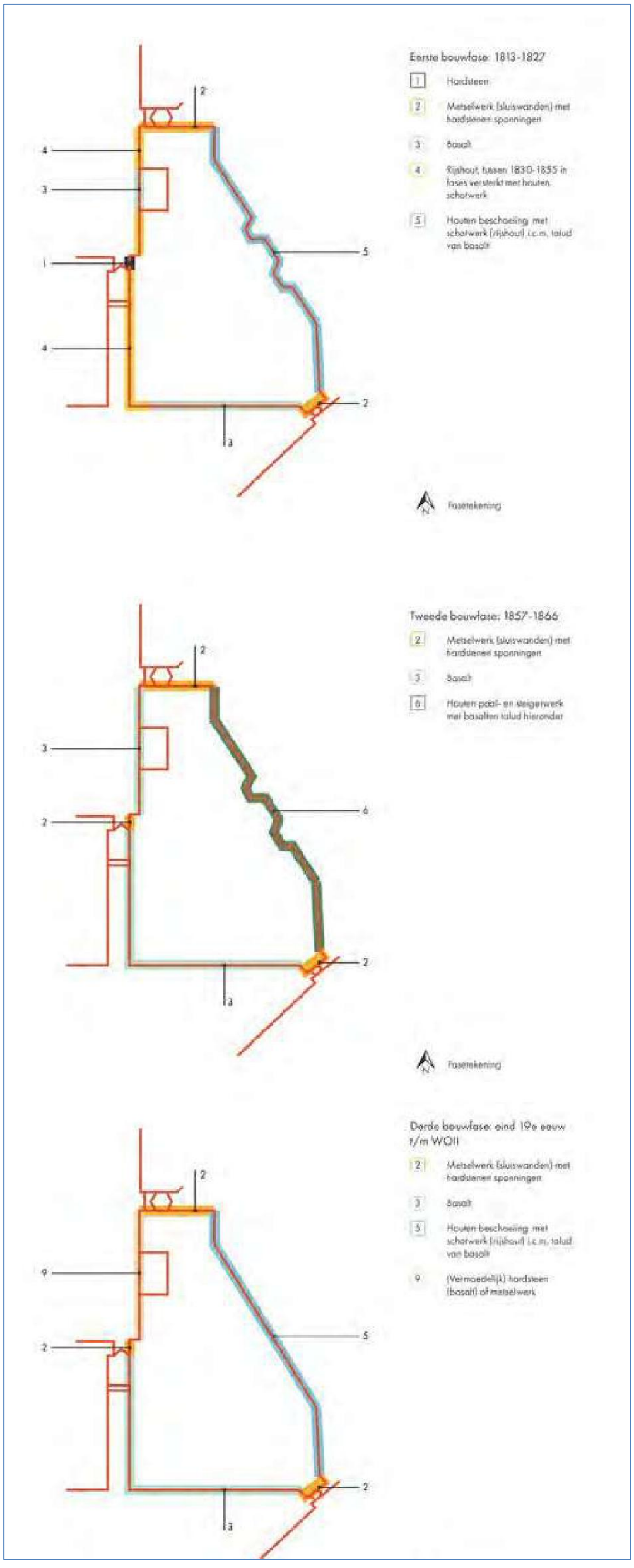
Figuren

Figuur 1. Overzicht van de te vervangen kademuur. 3
Figuur 2. Schematische doorsnede van de geplande kademuur. 3
Figuur 3. Schematische doorsnede van de ontgraving bij stap 3. Deze vindt plaats achter de huidige damwand. De twee lijnen links daarvan betreffen de nieuwe damwand. De twee lijnen rechts daarvan de achterzijde van de huidige kade. 4
Figuur 4. De ontwikkeling van de kademuren vanaf de 19e eeuw t/m de Tweede Wereldoorlog, inclusief de gebruikte materialen voor de betreffende muur (Bron: Hogen & Blommers, 2026). 7

Bijlagen

Bijlage 1. Overzicht van de ontwikkeling van de kademuren

Bijlage 1. Overzicht van de ontwikkeling van de kademuren

Figuur 4. De ontwikkeling van de kademuren vanaf de 19e eeuw t/m de Tweede Wereldoorlog, inclusief de gebruikte materialen voor de betreffende muur (Bron: Hogen & Blommers, 2026).